

5. Величко С. Летопись событий в Юго-Западной России. – Т. 2. – М., 1851.

6. Соловьев С. История России с древнейших времен. – Кн. 6. – Т. 11. – М., 1961.

ВЕРБАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ІНДИВІДУАЛІЗМУ В СУЧАСНІЙ РОСІЙСЬКІЙ ПУБЛІЦИСТИЦІ

Гайдук А., студентка, Барбара Н. В., викладач КІ СумДУ

Відмінності в способі сприйняття світу, унікальні риси тієї чи іншої нації чіткіше простежуються при розгляді цих особливостей носіями іншої ментальності. Узагалі, «як можна достатньою мірою пізнати характер однієї нації, не вивчивши одночасно й інші, які перебувають із нею у тісному зв'язку, контрастні відмінності яких, з одного боку, власне й сформулювали цей характер, а з іншого боку, єдино й дозволяють повністю його зрозуміти?» [1:319].

Практично всі дослідники української ментальності, в т.ч. Д. Донцов, В. Жадько, Р. Додонов, Т. Яшук, Н. Михайловська, відзначають у якості характерологічної риси українців індивідуалізм, витоки якого вбачають у повазі особистості людини, гідності й свободи іншого, культивуванні активної життєвої позиції, самозвеличенні, незалежності, протесту проти тиранії. М. Костомаров, В. Винниченко зазначали, що індивідуалізм українця часто набуває форми егоцентризму й виявляється у схильності до розбрату, прагненні до особистісної свободи з відсутністю організації. «Ця риса є небезпечною для побудови державності» [2:10].

Тлумачні словники трактують індивідуалізм як «прагнення до вираження власної особистості, індивідуальності у протиставленні себе колективу» [3:202]. На основі здійсненого аналізу текстів російських газет ми відзначили наступні прийоми й способи репрезентації українського індивідуалізму.

1 Використання українських лексем:

-«*Не підманули*» [Собеседник, № 21/2007]. Широко відоме з народної пісні «*підманула*» не потребує перекладу для російського читача, створює колорит, дозволяє підкреслити передбачуваність індивідуалізму, традиційну амбіційність українських політиків;

-«*Имей в виду: черевичками не отделаешься!*» (напис на шаржі, де відомий політик зображений верхи на чорті, з приводу висловлювання

Л. Кучми: «Украинцы должны, просто обязаны полететь на Луну!». А вот на чем лететь – президент пока не уточнил. Впрочем, если вспомнить классику, варианты всегда найдутся...» [Собеседник, № 05/2004]. Лексема «черевички» («в Україні та деяких областях Росії: жіночі вузьконосі чобітки на високих підборах, а також узагалі взуття» [5: 719]) у даному контексті асоціюється з сюжетом твору М.Гоголя, що й дозволяє підкреслити прагнення українців цінувати «більше розмах і кількість, ніж внутрішню якість», популізм [4: 37];

-У репортажі «Почем Майдан - 2007» використано лексеми «хлопці» («Хлопчик (ласк., прост.) – мальчик» [3: 706]) для наближення до описуваних подій: «Те самые хлопцы, которых регионалы так неистово клеймили, честно признались, что и у «голубых» подвизаются» [Собеседник 15/2007].

2. Фразеологізми:

-Фамільярні, для підкреслення демонстративної байдужості пересічних українців до суспільних проблем: «Главный вопрос: кто первым начнет новый виток противостояния? Хотя это, наверное, главное только для политологов, журналистов и украинских политиков. **Остальным до лампочки**» [Собеседник, № 21/2007]. «До лампочки, фам. – щось для когось непотрібне або не має значення; байдуже комусь до кого-, чого-небудь» [5: 328];

-Використовується й прийом посилення експресії тексту шляхом трансформації ідіом: «А Юлия Владимировна уже на белоснежном коне! Ее часовое выступление... было безукоризненным по форме и содержанию» [Собеседник, № 35/2005]. «На коні (перен.): почуває себе переможцем» [5:238]. Апелювання до улюбленого кольору жінки-політика робить мовлення емоційним, образним;

-Фразеологізм «волосся стає диба» [6:232] в одній із публікацій газети вжито в «авторському» варіанті: «То, что было до нас, - вы знаете, уже сейчас коса дыбом встает от того, что там происходит», - призналась премьер в телеэфире» [Известия в Украине 12.01.2008]. Точно передане висловлювання відкрило можливості для суб'єктивного журналістського коментаря.

3. Концептуальні синоніми до прагмеми «індивідуалізм»:

-Індивідуалізм – незгода – міжусобиця: «В проливе все было бы спокойно, если бы мы, ослабленные междуусобицей, не показались кое-кому легкой добычей» [Известия, 28.10.2003] (Леонід Кучма про будівництво дамби в районі Тузли). «Междуусобица» - «незгода, розбрат між якими-небудь суспільними групами в державі» [5:278];

-Індивідуалізм – відсутність злагоди – політичні пристрасті: *«Украинские политические страсти продолжают оживлять российский телеэфир... «Оранжевой принцессы» не видно и не слышно»* [Собеседник 16/2007:6]. *«Страсть» - «1. Надміру виражене почуття; крайнє захоплення»* [3:631];

-Індивідуалізм – прагнення до влади – небажання миритися з «двовладдям»: *«По мнению Ю.Тимошенко, в стране фактически существуют две исполнительные ветви власти: одна, возглавляемая президентом, другая – премьером. Это «двоевластие» Тимошенко не устраивает»* [<http://www.izvestia.com.ua/?/articles/2008/03/11/1815>].

-Цілеспрямоване використання різностильової лексики: *«Указ ни на одну голову не налезит. Ющенко уволил Пискуна за то, что он не сложил с себя депутатских полномочий после вступления в должность генпрокурора»* [Собеседник 21/2007].

Тропи:

-Метафори: *«Победили деньги... Теперь вот жалею... Маму все время беспокоят: ездят к ней и беседуют»* [Собеседник 21/2007: 8] (А.Данилко про причини, чому погодився на написання книги про себе); *«Ради празднования 350-летия Конотопского сражения Ющенко готов превратить город в место идеологических боев»* [Известия 15.03.07:1]; *«Из-за паралича законодательной власти правительство потеряло не только возможность проводить какие-либо реформы...»* [Тема недели 03.03.2008]. Окрему групу становить метафоричне перенесення найменування на основі подібності до літературних образів. «Собеседник» один із матеріалів називає *«Тимошенко хочет стать «владычицей морскою»: «Ей и премьерского кресла мало, - рассказал нам один из активистов оппозиции. – Мы ее за глаза уже зовем «владычицей морскою»* [Собеседник 16/2007] (метафоризація за аналогією до прагнень героїні з казки О.С.Пушкіна). *«И Олег Рыбачук, и назначенный и. о. премьер-министра Украины Юрий Ехануров – верные друзья не столько президента Украины, сколько лично Виктора Ющенко – человека и пчеловода»* [Тема недели 21.04.2006] (метафора на основі подібності до «человека и парохода» В.Маяковського);

-Метонімія: *«Юлия ликвидирует президента как класс?»* [www.izvestia.com.ua/?/articles/2008/03/11]; *«Украина очень любит делиться во мнениях»* [www.izvestia.com.ua/?/articles/2008/01/21]; *«Майданов теперь в Киеве несколько, и самый шумный – у Конституционного суда. Там стоят две разноцветные толпы и митингуют по очереди. Слухи о драках оказались преувеличены, столкновений нет»* [Собеседник 30.05.07].

-Епітети: «Сумская область – место рождения Ющенко, поэтому все проводимые здесь акции должны стать по-президентски роскошными и по-ющенкоовски всенародными» [Известия 15.03.2007]; «Празднование годовщины воспринимается действующей властью как событие первостепенной важности. ...Остается лишь апеллировать к его [народу] чувству братства и коллективизма, а также опьяняющему вкусу общей победы» [student.k.m.ru/ view.asp];

-Порівняння: «...Говорила так, что, обвини она шоколадного магната в постигшей Украину эпидемии кариеса, граждане пошли бы кусать негодяя» [Собеседник 35/2005:3]; **Оксиморон:** «Майдан готов к празднику несбывшихся надежд» [http://student.k.m.ru/view.] (про святкування річниці помаранчевої революції); **Каламбур,** заснований на тавтології, має на меті підкреслити абстрагованість від конкретного суперечливого питання, філософічність думки: «Мы заявляем сегодня со всей ответственностью: друзей у нас больше там, где их больше, а больше их там, где больше демократии. Чем ближе дамба к нашим берегам, тем ближе мы по своему настроению к Европе, к Западу в целом – так образно можно определить то, что делается сегодня в наших головах» [Известия 28.10.2003].

Таким чином, для вербальної репрезентації українського індивідуалізму в сучасному російському публіцистичному мовленні використовується багатий спектр виражальних засобів мовлення, що дозволяє експресивно представити усі відтінки цієї ментальної риси народу. Зокрема, позитивну аксіологічну характеристику мають наступні: повага до особистості, цінування унікальності кожного, визнання права на активну життєву позицію, самовизначення, прагнення до лідерства. Негативний бік – егоцентризм, амбіційність, відсутність національної злагоди – вербалізується, як правило, підкреслено неемоційно, в «сухих» повідомленнях або ж експресивно марковано, іронічно. Акцентується увага на таких особливостях українського індивідуалізму, як відданість родині, «вузькому колу», прагнення до матеріального добробуту, збільшення статків. Як позитивну характерологічну рису російські журналісти відзначають виявлення індивідуалізму лише в рамках законності; обстоювання власних амбіцій ненасильницькими методами, самореалізацію до «межі», за якою починається індивідуальність іншого.

1. Гумбольдт В. фон. Язык и философия культуры. – М., 1985. – 452 с.
2. Кульчицький А. Світосприйняття українця. – К., 1992.

3. Ожегов С. И. Словарь русского языка / Под ред. чл.-корр. АН СССР Н.Ю.Шведовой. – 19-е изд., испр. – М.: Русский язык, 1987. – 750 с.
4. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. – К., 1992. – 230 с.
5. Словник фразеологізмів української мови / Укладачі: В. В. Білоноженко та ін.. – К.: Наукова думка, 2003. – 1104 с. – (Словники України).
6. Олійник І., Сидоренко С. Українсько-російський і російсько-український фразеологічний словник. – К.: Радянська школа, 1991.

РОЛЬ ТАТАРСЬКОЇ КІННОТИ У КОНОТОПСЬКІЙ БИТВІ 1659 РОКУ

Акїчев Ш. М., н. с. Конотопського краєзнавчого музею ім.
Лазаревського О.

Метою дослідження є визначення ролі татарської кінноти у битві та деяких аспектів причин військової перемоги у Конотопській битві.

Конотопська битва 1659 року стала зразком військового союзу українсько – кримсько-татарських та польських військових з'єднань, які відстоювали кордони та незалежність України.

Конотопці повинні пам'ятати, що вони нащадки козаків, які мужньо боронили місто на протязі 70 днів (11. 05 - 9. 07. 1659 р.) від чисельного і добре озброєного московського війська [2, 18] Без тривалої облоги і героїзму захисників фортеці не було б перемоги над ворогом. Одним з факторів перемоги була допомога татар. Козаки вміли оборонятися проти піхоти і кавалерії, але у кінному бою зазнавали поразки.

Татарське військо складалося з кінноти, важкої і легкої. Озброєння вершників: захисні обладунки-кольчужна сорочка, щит-калкан, шабля, лук зі стрілами, списи. Військо рухалося довгим вузьким рядом довжиною 4-10 миль, маючи фронт в 100 вершників з 300 коней. В центрі та ар'єргарді 800 вершників або 1000 коней, при довжині від 800 до 1 000 кроків. Пересуваючись робили все, щоб обманути сторожових козаків і сховати сліди своїх пересувань. Обирали глибокі балки або низовинні лощини, наперед посилали ловких і досвідчених вершників для взяття язиків, при нічних зупинках не розводили вогнів, зав'язували морди коням і тим не дозволяли їм іржати, а лягаючи спати, прив'язували їх арканами до рук, щоб на випадок крайньої небезпеки, одразу ж сісти на коня і втекти від ворога. Влітку йшли водороздільним шляхом між рівчаками, щоб не переправлятися.